

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenauer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Vigesimaprima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

SECTIO VIGESIMAPRIMA.

ECCLESIASTES.

- VERSUS 28. Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes,
vnum & alterum, vt inuenirem rationem,
29. quam adhuc quærit anima mea, & non inue-
ni. Virum de mille vnum reperi, mulierem ex
omnibus non inueni.
30. Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus
hominem rectum, & ipse se infinitis miscue-
rit ^{* LXX. co-} quæstionibus. Quis talis ut sapiens est?
& quis cognouit solutionem verbi?

METRICA PARAPHRASIS.

QVONDAM in terras ex arce poli
Lumina flexit Rector olympi,
Circumspetans hominum studia,
Penitusque sinus radiis penetrans,
Si reperisset fors è cunctis
Millibus vnum, quem cana fides
Candorque animæ ciuem patriis
Adderet astris. Nemo, heu! nemo
Integer animi, scelerisque exsors;
Nemo, heu! tanti Numinis oculo
Censore fuit, cui maculoso
Lurida vultu, ceu fraterno
Viduata igni Cynthia pallet:
Cui sordentes pudibunda premunt
Sidera flamas. Qui potis igitur

gitationi-
bus. Cam-
pensis, stul-
tis inuen-
tionibus.

Psal. 13, 2.

Iob 25.

Homo

X X X

Homo putrescens ligni frustum,
Aut lampyrides, genus abiectum,
Fatuā Numen recreare face?
At si cunctos agitata poli
Facit curva reos; an mortali
Saltem trutina nullum virtus
Morumque decus dabit eximium?
En mente vagā singula scrutor:
Et nunc feror huc, nunc feror illuc,
Moresque oculis, vitamque noto,
Si fors vita norma beatæ,
Sanctaque pietas, quam vestigo
Sectorque gemens, emicet usquam.
Heu! quod toties labor in ventos
Frustratus abit. secunda quidem
Sata luxuriant scelerum culmis,
Sed virtutum sterilescit ager.
Heu! degeneres, mundi opprobrium,
Nos elumbis, senioque grauis,
Vitusque grauis protulit orbis.
E mille viris explicit unus,
Qui consistens tramite recti,
Morumque luem, vulgique probrum
Procul arceret segregè vitæ.
Ast è totidem millibus una
Femina nusquam comperta mihi.
Hoc compertum scilicet unum,
Homini Numen quod dedit esse
Vultu recto, mente erecta,
Cœrula mandans templa tueri,
Vitæque polo ducere normam.
Talia prisci quondam Patres

Saclæ

Sæcla rvidebant, cùm plebs facilis
Sine lege fidem sponte colebat :
Cùm virtutis suus esset honor,
Cùm noctigenis pestibus orci
Non dum lucuit stygio adflatus
Fædere diem. Nunc in senium
Vergente die, postquam inficit
Vilior orbem vena metalli,
Heu ! vitiorum menti incubuit
Funesta cohors: ambitio exlex,
Præcepisque furor, tabida liuor
Viscera rodens, laceroque gemens
Luctus amictu, quin & luxus
Populator opum, nec minus auri
Scelerata fames, quæque exsangues
Longo subeunt ordine curæ.
Nec dira fames exempta opibus,
Quas blanda parens diuite sulco
Terra ministrat : Magnæ Matris
Fodimus aluum ; fuluaque massa
Nigrante cauo melius latitans
Iussa ignotam spectare diem.
Hinc iam fraudum perfida larua,
Hinc sicarum venale nefas,
Hinc empta coquunt aconita necem,
Hinc lupus homini furit alter homo:
Et pudor & fas exulat orbe.
Quisnam ut Sapiens ista sagaci
Corde voluet ? Quisve resoluat
Magnus Apollo, quibus in terris
Vitæ lateat norma beatæ ?

PROSA EXEGESIS.

POST QVAM diu multumque expendisset Ecclesiastes, quid beatæ vitæ, & ex præscripto rectæ rationis instituendæ, prodesse posset aut obesse; & inter homines aliquod istiusmodi perfectionis exemplar inuestigans, inuenisset potius quod oculos animumque offenderet, quam quod virtutis norma censeri posset; tandem extremis huius Capitis versibus animum omnino despondens, quid inuenierit, candidè profitetur. Qui quoniam obscuram minimeque expeditam habent sententiam, post metricam paraphrasum eosdem paulò pressius quasi per vestigia complanabo. *Ecce hoc inueni*, dixit Ecclesiastes, *vnum & alterum*, id est, varios utriusque sexus homines considerauit, ut ex eorum vita contemplatione & comparatione velut ideam quamdam ac rationem inuenirem congruenter naturæ, & ex auctoris naturæ præscripto viuendi: *quam adhuc querit anima mea, & non inueni*, tam accuratain scilicet ac perfectam, ut beatæ perfectæque vita norma censeri posset.

Laertius
lib. 6.

Quem Ecclesiastæ laborem dum considero, videre mihi videor Diogenem aliquem Cynicum, qui accensâ lucernâ, clarâ luce plateas obambulans, homines se quærere dicebat, publicos ciuitatis mores vix homine dignos fugillans. Nec aliâ mente concionabundus in forum processit, idemtidem clamans: Adeste homines. Cumque iam frequentes conuenissent, nec ille sine faceret clamandi, Adeste homines; quidam cum stomacho dixerunt: En adsumus, dic aliquid. Tum ille baculo eos abigens, Homines, inquit, adesse iussi, non sterilinia, indignos esse hominis nomenclaturâ existimans, qui non ratione, sed brutis agerentur affectibus.

Si

Si neminem hic Philosophus inuenit, qui qualicumque hominis appellatione censeri posset, quem tandem inueniet Ecclesiastes, à quo perfectæ vitæ normam possit & exemplar mutuari, quiisque inter homines emineat

ut altus olympi

Vertex, qui spatio ventos biemesque relinquit.

Quamvis enim Socratem, Diogenem, Antisthenem, magnos progressus fecisse, nec longè à vertice constituisse contenderit Posidonius, tantum tamen abest, ut eos, quod in naturâ summum est, affecitos esse fateamur; ut præter flagitia, quibus à nonnullis notantur, omnia potius illis defuisse contendamus, quibus veri Dei cognitio cultusque defuit.

Sed est aliud quoddam genus sapientum, qui tum apud Stoicos, tum etiam apud Christianos Proficienes dicuntur. & ij quidem in diuerso genere. Quidam multa magnaue virtus, non tamen omnia fugerunt, sed doctrinâ & exercitio (diuinâ adspirante gratiâ) ad vteriora nituntur. Alij, inquit Seneca, omnes iam affectus & vicia posuerunt, & quæ erant complectenda didicerunt: sed illis adhuc inexperta fiducia est. Iam ibi sunt, ubi non est retrò lapsus, sed hoc illis de se nondum liquet. Iam contigit illis bono suo frui, nondum confidere. Quem perfectionis statum melius & breuius sic expressit Ecclesiastes: *Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit.*

Istiusmodi sapientem quamvis hoc vniuersum admittat, verum tamen est illud Poëta:

Vir bonus & sapiens, qualem vix repperit ullum

Millibus è cunctis hominum consultus Apollo.

Et quod eodem sensu pronuntiat Ecclesiastes, *Virum de*

*Perfectus
sapiens in
hac vitâ
non inuen-
natur.
Claudian,
Paneg. in
Manlij
Conf.
Laert. in
Zenone.*

*Proficienes
alterum ge-
nus sapien-
tum.
Seneca E-
pist. 75.*

*Virgil. in
Catalepsis.
Rari sunt
huiusmodi
sapientes.*

mille unum reperi, tolerabilem scilicet, & qui utrumque secundum rectam rationem Deique beneplacitum vitam instituat. Tales nonnullos singula tulerunt saecula, quos nunc Fastis Ecclesiae vel potius caelo adscriptos, piæ recordatione veneramus.

At mulierem, inquit, ex omnibus, quas consideravi, non inueni, quæ congruenter naturæ rectæque rationi viueret: ex omnibus, inquam, aut illis mille, quas siue Reginas siue concubinas, legitimo tamen toro iunctas habui: aut certè, ex omnibus quas innumerabilium adolescentularum gynæco cogitationibus meis obiecto contemplatus sum. Nec mirum, cùm feminis, vt sexus, ita animus sit delicatior. Itaque, vt ait Quintilianus, facilius hæc pectora metus, odium, ira corrumpunt: & quoniam non habent roboris tantum unde virtus mentium vincant, plerumque facinus infirmitate patrant.

*Quintil. Declam. 2.
Mulieres faciliter de-
pravansur.*

Cypria. de discip. virg.
Mulieres ad virtus fortes.
*Tertullian. de Habitu mulierum. cap. vlt.
Fastuosa.*

Illud tamen mirum negotium vocat Cyprianus, quod mulieres ad omnia delicatae, ad virtutum sarcinas viris sunt fortiores; in luxu potissimum, de quo sic Tertullianus: Vno lino decies festertiūm inseritur. Saltus & insulas tenera fert ceruix, graciles aurum cutes kalendarii expendunt, & sinistra per singulos digitos de sacris singulis ludit. Hæ sunt vires ambitionis tantorum usurarum substantiam uno & muliebri corpusculo baiulare.

*Plutarchus Quæst. Rom. 55.
Contumaces.
Liuinus lib. 34.*

Quid nunc eius contumaciam in medium adducam? Notum est, Romanas mulieres, cùm illis usu vehiculorum interdiceretur, conspirasse, ne aut uterum gererent in posterum, aut viris suis parerent. Est enim mulier, vt ait Cato apud Liuinium, impotens natura & indomitum animal; hoc etiam distans à feris, quod feræ excultæ mansuescunt, mulieres autem, quod magis exciduntur,

luntur, eò magis insolescunt. Si ingenio pollent, & natu-
ram arte perficiunt; cum habitu scientiarum etiam
fastum induunt. Si eloquentes ac disertæ sunt, plerum-
que plus quam par est persuadent. Si formâ præcellunt;

Lis est cum formâ magna pudicitiae.

Si rerum usu valent, in coniuges velut ignauos & inex-
pertos imperium exercent. Si opes aut maiorum stem-
mata ad impotentiam animi accedant, tum verò mari-
tos instar lutii conculcant. Quid plura?

Ouidius
Epist. 15.
Heroid.

Furore multo sequit iratum mare,

Euripides.

Pronique fluuij, & ignis acer impetus,

Inopia acerba, acerba alia quamplurima.

Sed nihil ita acerbum & noxiū, ut mulier mala.

Itaque in hac naturâ tantopere depravatâ vitæ rectè
instituendæ rationem ac normam inuenire se posse de-
sperauit Ecclesiastes. Huiusque rei nulla in Deum cul-
pa refundi potest, cum neminem ille depravarit, nemini-
nem fatali necessitate ad malum impulerit. Quinimò
hoc, inquit, inueni, quod fecerit Deus hominem rectum, &
ipse se infinitis immiscuerit questionibus. O quam rectus,
& ad omnem virtutem erectus fuit animus primi ge-
neris nostri parentis Adami! cum nulla deprehendere-
tur apud illum rationem inter sensumque lucta; cum
nullæ essent in intellectu tenebrae, nulla in voluntate à
Deo auersio; cum anima originalis iustitiae dote instru-
cta, tanto delectationis gustu sensuque Deo adhæresce-
ret, ut non tantum hac voluptate delibuta, nullius cul-
pæ, quantumvis exiguae, sordibus fœse inquinaret, sed et-
iam praus concupiscentiae motus sub iugum mitteret?
cum denique, ut ait Augustinus, motus omnes sensuali-
tatis imperio tranquillissimæ charitatis obtemperarent. Augustinus
lib. 2. de
Peccato. ori-
gin. c. 35.

Deus homi-
nem rectum
condidit,
sed ille se
deprava-
uit.

Sed nimis corruptâ semel naturâ, & cæcitas intelle-

ctum

536 SPEC. VANIT. ECCLESIASTÆ CAP. VII.
Etum oecupauit, & clumbis ad actus virtutum paulatim
voluntas effecta est, & miser homo velut in caligine
palpitans, infinitis se quæstionum, difficultatum ac va-
nitatum labyrinthis intricauit. Hinc avaritiae studia,
hinc ambitus, & honorum contentio, hinc bella, hinc
lites & similitates, hinc carnis contagia, hinc volupta-
tum præstigia, & quæ non vanitatum vitiorumque col-
luies sensim sine sensu mortalium genus inquinauit:
Adeò verum semper illud Horatij:

Horat. li. 3.
Oda 6.

Ætas parentum peior auis tuis
Nos nequiores, mox datus
Progeniem vitiosorem.

Hæc cùm accurate inuestigasset & obseruasset Eccle-
siastes, tandem sic epiphonizat, & quasi industriae sua
applaudens ait: *Quis talis ut sapiens est?* & *quis cognoscit solutionem verbi?* quasi dicat: Quotusquisque in ha-
rum rerum inuestigatione id præstat quod est sapientis?
& quotusquisque hunc nodum dissoluit, prudenterque
diuidicat, quid homini in hac vitâ propositum esse de-
beat, ut congruenter naturæ rectæque rationi, id est,
benè beateque, viuat?

SPECV-